

## Abstrakt

Hlavní cíl disertační práce spočívá v potvrzení či vyvrácení hypotézy, zda alternativní řešení trestních věcí a programy restorativní justice přináší pozitiva pro účastníky trestního konfliktu, především pak pro poškozeného, respektive oběť trestného činu. Z toho důvodu se práce zaměřuje na oběti trestné činnosti z pohledu restorativní justice ve snaze poznat jejich zájmy, potřeby a očekávání pramenící ze spáchání trestného činu a ve snaze poznat rovněž to, zda je trestní proces, resp. alternativní řešení trestních věcí a restorativní programy, schopen je účinně reflektovat. Práce je proto dělena do čtyř vzájemně provázaných celků. V první části se věnuje teoretické analýze konceptu restorativní justice a jejímu vztahu k justici retributivní. Dále krátce pojednává o teorii konfliktu, na což navazuje představením restorativního procesu, principů, z nichž vychází, a jeho účastníků, jimiž jsou kromě přímých aktérů trestného činu, tj. oběti a pachatele, i komunita (ve významu jejich sociálního okolí) a v neposlední řadě rovněž osoba zprostředkovatele. Vzhledem k tomu, že restorativní justice chápe trestný čin jako sociální událost negativně ovlivňující nejen jeho přímé účastníky, ale i narušující pokojný stav uvnitř společnosti, považuje tento přístup za klíčové, aby na ni bylo reagováno se zahrnutím všech zainteresovaných subjektů. Práce zdůrazňuje výhody a přínosy restorativního procesu, a to především pro oběť trestného činu, zabývá se však i jeho úskalími a snaží se argumentačně vypořádat s jeho hlavními kritikami. V návaznosti na pochybnosti ohledně vhodnosti restorativního přístupu se práce zabývá i tímto tématem, když shrnuje, že jej lze obecně doporučit především v případě trestných činů, u nichž převažuje soukromý zájem nad tím veřejným, a dále v případě trestné činnosti bagatelní a nedbalostní; v práci je však prezentována i myšlenka, že restorativní justice je schopna efektivní reakce na jakoukoli trestnou činnost bez ohledu na její charakter. Vhodnost či nevhodnost užití restorativního programu by se neměla odvíjet od druhu či závažnosti trestného činu, ale od hodnocení osoby pachatele a konkrétních okolností každého jednotlivého případu, stejně jako od postoje zainteresovaných stran a jejich vůle řešit situaci vzniklou následkem spáchání trestného činu spoluprací a konstruktivním dialogem. Práce se následně věnuje jednotlivým programům restorativní justice a jejich využití v praxi. V souvislosti s praktickým naplňováním myšlenek restorativní justice se práce dále zaměřuje na tradiční domorodé praktiky orientované na řešení sporů vycházející z vlastního výzkumu disertantky zaměřeného na právní systémy domorodých komunit obývajících území států Latinské Ameriky, především pak Peru a Kolumbii, neboť tyto do značné míry vychází z restorativní filosofie. Další části práce jsou již věnovány problematice poškozeného a oběti trestného činu v českém trestněprávním

prostředí. Druhá část práce se, po krátkém ohlédnutí do historie, zabývá procesním postavením poškozeného v trestním řízení a jeho nevýznamnějšími právy vyplývajícími z trestního řádu, stejně jako situací obětí trestné činnosti dle zákona o obětech trestných činů, na což navazuje shrnutím legislativního vývoje týkajícího se postavení poškozeného, potažmo oběti trestného činu, v trestním řízení, s poukazem na ty nejvýznamnější novely trestního řádu. Vývoj právní úpravy se nese v duchu posilování jeho práv a zlepšování postavení, což je třeba hodnotit velmi pozitivně. Závěrem práce představuje španělské trestní řízení, opět se zaměřením na postavení poškozeného, kdy zdůrazňuje především jeho úlohu jako soukromého žalobce, s čímž souvisí institut soukromé trestní žaloby a v hmotněprávní rovině vymezení soukromožalobních trestných činů, přičemž navrhuje tyto instituty implementovat do právní úpravy v České republice. Třetí část práce pojednává o alternativních způsobech řešení trestních věcí a souvisejících aspektech jako je princip oportunity, zásada subsidiarity trestní represe a v konečném důsledku účel trestního řízení, resp. účel trestu. Dále se věnuje jednotlivým druhům odklonů v českém trestním řízení, jejich restorativnímu potenciálu a významu pro poškozeného trestným činem, kdy shrnuje, že prvky restorativní justice jsou zastoupeny zejména v institutu narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání, naopak dohoda o vině a trestu a vyřízení věci trestním příkazem nemá pro poškozeného žádných zvláštních výhod. Závěrem se zabývá činností Probační a mediační služby, zaměřenou na oběti trestné činnosti, a projevy restorativní justice v českém trestním systému, v souvislosti s čímž krátce poukazuje na zakotvení institutů restorativní justice do kolumbijského trestního řádu. Poslední, čtvrtá, část se zamýšlí nad očekáváními a potřebami obětí trestného činu vzniklými v důsledku jeho spáchání a zabývá se významem restorativního paradigmatu pro poškozeného trestným činem, kdy uzavírá, že restorativní přístup je viktimologicky orientovaným přístupem snažícím se o zlepšení postavení oběti v trestním procesu, zajištění jejích práv, odškodnění újmy a dosažení satisfakce, a tedy uspokojení jejích zájmů a potřeb, čímž potvrzuje počáteční hypotézu. Reakce na trestnou činnost vycházející z restorativní filosofie je v práci hodnocena jako velmi přínosná, a to především proto, že počítá s aktivní účastí přímých aktérů trestního konfliktu; pozitivně je rovněž vnímána její forma spočívající v kolaborativním přístupu stran a konstruktivním dialogu o následcích trestného činu, jemuž je přisuzován velký potenciál. Práce podporuje restorativní justici jako efektivní a smysluplný přístup k trestní spravedlnosti a její větší využívání v praxi.